

BOSHQARUVDA QO'LLANILADIGAN AXBOROT TIZIMLARI UCHUN QO'YILADIGAN ASOSIY TALABLARNING TAHLILI

Bekniyazova Nurjamal Danaevna

Assistant, Muhammad al-Xorazmiy nomidagi

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Nukus filiali

Axborotga bo'lgan ehtiyoj biznes vakillari, kompaniya rahbarlari va hodimlarining so'rovlari, korxonada faoliyatini kuzatish, shuningdek, kompaniya hozirda foydalanayotgan hisobotlar va shakllar yordamida aniqlanadi.

Ushbu bosqichda foydalanuvchi uchun muhim moddiy ob'ektlar harakati modelini yaratish va ish jarayonini tushunish kerak. Har bir hujjat uchun foydalanish chastotasini belgilash, tanlangan funktsiyalarni bajarish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni aniqlash kerak (mavjud va rejalashtirilgan hujjatlarni tahlil qilish orqali ular har bir ma'lumot elementi qanday olinganligi, kim tomonidan olinganligi, qaerda olinganligini aniqlaydilar. keyinchalik ishlatiladi, kim tomonidan boshqariladi).

Ma'lumotlarning takrorlanishiga, noto'g'ri ma'lumotlarning paydo bo'lish ehtimoli va ularning paydo bo'lishiga olib keladigan sabablarga eng katta e'tibor berilishi kerak. Shuningdek, ushbu bosqichda yaratilayotgan ma'lumotlar bazasining umumiy parametrlarini taqdim etish maqsadga muvofiqdir.

Natijada, har bir muhim dastur sohasi va foydalanuvchilar guruhi to'g'risida to'plangan ma'lumotlar quyidagi komponentlarni o'z ichiga olishi kerak: manba va yaratilgan hujjatlar, amalga oshirilayotgan operatsiyalarning tafsilotlari va ularning ustuvorliklari bilan talablar ro'yxati. Ushbu barcha ma'lumotlarga asoslanib, foydalanuvchi talablari spetsifikatsiyalari korxonada faoliyatini turli nuqtai nazardan tavsiflovchi hujjatlar to'plami shaklida tuziladi.

Axborot tizimini qurish murakkab axborot tizimlariga tizimli yondashuvning asosiy tamoyillariga muvofiq amalga oshirilishi kerak:

1) yakuniy maqsad tamoyili - yakuniy (global) maqsadning mutlaq ustuvorligi. Bu butun tizim va axborot tizimi uchun texnik topshiriqlarni ishlab chiqish bosqichida axborot tizimi yordamida erishilgan maqsadlarni va ularni amalga oshirish usullarini aniq va maksimal darajada batafsil shakllantirish zarurligini nazarda tutadi. . Shu bilan birga, tizim rivojlanishining turli bosqichlarida uning ko'zlangan maqsadlarga muvofiqligi darajasini baholash imkoniyatini ko'rib chiqish kerak;

2) funktsional bo'linish printsipi - tizim funktsional atributiga ko'ra quyi tizimlarga bo'linadi;

3) funktsional va tashkiliy tuzilmalarni birlashtirish printsipi - har bir yirik tizimda ma'lum darajadagi haqiqiy tizimni va quyi darajadagi avtonom tizimlarni ajratish mumkin. Ushbu darajadagi tizim tizimning ma'lum funktsiyalarni bajaradigan qismlari bo'lgan funktsional quyi tizimlarga bo'linadi. Funktsional quyi tizim avtonom emas, u ushbu boshqaruv tizimidan tashqarida ishlay olmaydi, avtonom boshqaruv tizimi esa tizimning barcha faoliyatini amalga oshiradi, lekin kichikroq miqyosda. Shunday qilib, har

bir yirik tizim ma'lum darajadagi boshqaruv tizimidan va quyi darajadagi avtonom tizimlarning ma'lum sonidan iborat. Ierarxiyaning eng quyi darajadagi avtonom tizimlariga faqat funksional quyi tizimlar kirishi mumkin;

4) birlik printsiipi - tizimni bir butun sifatida va qismlar (quyi tizimlar) majmuasi sifatida birgalikda ko'rib chiqish;

5) funktsionallik printsiipi - tuzilishga nisbatan funktsiyalarning ustuvorligi bilan tuzilma va funktsiyalarni birgalikda ko'rib chiqish. Funktsionallik printsiipi har qanday tuzilma tizim va uning qismlari funktsiyasi bilan chambarchas bog'liqligini va tizim funktsiyalarini aniq tushungandan so'ng tuzilmani yaratish kerakligini aytadi;

6) rivojlanish tamoyili - tizimning o'zgaruvchanligini, modullarni kengaytirish, rivojlantirish, almashtirish qobiliyatini hisobga olish;

7) markazsizlashtirish tamoyili - modullar va butun tizimni qurishda markazlashtirish va markazsizlashtirishning kombinatsiyasi. Markazsizlashtirish printsiipi nazorat harakatlari va qarorlar qabul qilish nafaqat to'liq markazlashtirishdagi kabi asosiy moduldan, balki quyi darajadagi quyi tizimlardan ham kelib chiqishini tavsiya qiladi;

8) noaniqlik printsiipi - tizimning ishlashi davomida kutilmagan yoki noaniq vaziyatlarning yuzaga kelish ehtimolini hisobga olish. Bunday vaziyatlarning tizimning ishlashiga ta'sirini bartaraf etish uchun eng muhim quyi tizimlarning takrorlanishini qo'llash, ularni ishlab chiqish va loyihalash jarayonida tizimdagi eng yomon vaziyatlarni baholash kerak;

9) axborot xavfsizligi printsiipi - ataylab yoki bilmasdan ushbu ma'lumotlarning o'zgarishi, yo'qolishi yoki oshkor etilishiga olib kelishi mumkin bo'lgan qadamlardan sog'liqni saqlash ma'lumotlarining xavfsizligini ta'minlash uchun ko'riladigan barcha choralarini o'z ichiga oladi;

10) birlashtirish printsiipi - funktsiyalari bo'yicha o'xshash modullar birlashtirilgan bo'lishi kerak;

11) axborot tizimini bosqichma-bosqich ishga tushirish tamoyili;

12) universallik printsiipi - axborot tizimining modullarini takrorlash imkoniyatini nazarda tutadi.

Axborot tizimi foydalanuvchilarning ehtiyojlarini qondirish qobiliyatini tavsiflovchi xususiyatlar to'plami bilan belgilanadi. Axborot tizimi sifatining funktsional, iqtisodiy va operatsion ko'rsatkichlarini taqsimlash. Funktsional ko'rsatkichlar xarakterlanadi: Axborot tizimining funktsional to'liqligi, moslashuvchanligi va to'g'riligi. Iqtisodiy ko'rsatkichlar - bu axborot tizimini yaratish yoki sotib olish xarajatlari, uni amalga oshirish va ishlatish xarajatlari, axborot tizimi faoliyatidan olingan samara.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Информационные системы: Учебник для вузов / В.Н.Петров.- СПб.: Питер, 2007. - 687с.

2. Проектирование информационных систем: Учебное пособие./ Н.Н.Заботина. - Братск: ГОУВПО «БрГТУ», - 2004. - Ч 2: 119с.

3. Автоматизированные информационные технологии: учебник/ Под ред. проф. Г.А. Титоренко - М.: ЮНИТИ, 2007. - 399с.